

VEFA SAYGIN ÖĞÜTLE

1993'te girdiği 9 Eylül Üniversitesi Maden Mühendisliği ve 1994'te girdiği Ege Üniversitesi Ziraat Mühendisliği bölümlerindeki eğitimini yarıda bırakarak müziğe ve sosyal bilimlere yöneldi. 1996-99 yılları arasında profesyonel olarak müzikle uğraştı. 2002'de Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. "Metodolojik Bireyciliğin Eleştirisi: Sosyal Bilimlerin Nesnesine Dair Realist Bir Girişim" başlıklı doktora tez çalışması, Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlandı (2013). İlgi ve çalışma alanları; bilgi sosyolojisi, bilim sosyolojisi, sosyal bilimler metodolojisi, tarih ve sosyoloji bağlantısı, toplumsal sınıflar, Marksizm-içi tartışmalar ve müziktir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış makalelerinin ve tercüme ettiği kitapların yanı sıra, *Toplumsal Sınıfların İlişkisel Gerçekliği* (Güney Çeğin'le birlikte, Tan Yayınları, 2010) adlı bir telif eseri, *Bilim Sosyolojisi İncelemeleri: Temel Yaklaşımlar, Kavramlar ve Tartışmalar* (Bekir Balkız'la birlikte, Doğu Batı Yayınları, 2010) ve *Karl Korsch Kitabı* (Nota Bene Yayınları, 2012) adlı derleme çalışmaları bulunmaktadır.

EMRAH GÖKER

Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi (Güney Çeğin, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan ile birlikte, İletişim Yayınları, 2014) ve *Tözcülüğün Tasfiyesi: İlişkisel Sosyolojide Temel Yaklaşımlar* (Güney Çeğin'le birlikte, Nota Bene Yayınları, 2012) gibi derlemelerin editörlüğünü yaptı. istifhanem.com adresinde sosyal bilim temalı bir blog yazıyor. Koç Üniversitesi'nde proje geliştirme uzmanı olarak çalışıyor.

Ayrıntı: 772
ScholaAyrıntı Dizisi: 20

Gezi ve Sosyoloji
Nesneyle Yüzleşmek, Nesneyi Kurmak
Der. Vefa Saygın Öğütle & Emrah Göker

Son Okuma
Ceren Ataer

© Vefa Saygın Öğütle & Emrah Göker, 2014

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafi
Ozan Köze/AFP/Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No.: 244
Topkapı/İstanbul Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: İstanbul, 2014
Baskı Adedi: 1000

ISBN 978-975-539-803-7
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım Tic. San. ve Ltd. Şti.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Çağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Gezi ve Sosyoloji

Nesneyle Yüzleşmek, Nesneyi Kurmak

Derleyenler: Vefa Saygın Ögütle & Emrah Göker

ScholaAyrıntı Dizisi

Romantik Muamma
Besim F. Dellalođlu

Doğu Mitolojisinin Edebiyata Etkisi
Editör: Mehmet Kanar

Medya Mahrem
Editör: Hüseyin Köse

Tıbbileştirilen Yaşam Bireyselleştirilen Sağlık
Dr. Deniz Sezgin

Uç(ur)amayan Balon
Derleyen: Hayri Kozanođlu

Nefret Söylemi
Derleyen: Prof. Dr. Yasemin İnceođlu

Marx ve Weber 'de Doğu Toplumlari
Lütü Sunar

Benjaminia: Dil, Tarih ve Coğrafya
Besim F. Dellalođlu

Ortak Benlik
Nörofelsefi Temellendirme
Tahir M. Ceylan

Kamusal Alan
Der. Éric Dacheux

İletişim Bilimlerinin Serüveni
Michel Bourse-Halime Yücel

Varlık Tutulması
Ahmet Bozkurt

Nesne Benliđi
Psikofelsefi Bütünleştirme
Tahir M. Ceylan

İmgeden Yoruma
Halime Yücel

Bauman Sosyolojisi
Der. Zülküf Kara

Metodolojik Bireyciliğin Eleştirisi
Sosyal Bilimlerin Nesnesine Dair
Realist Bir Girişim
Vefa Saygın Öğütle

Hannah Arendt'te
"Radikal Kötülik" Problemi
Berrak Coşkun

Azınlıklar, Ötekiler ve Medya
Prof. Dr. Yasemin İnceođlu &
Dr. Savaş Çoban

Sosyologlar bölünmüşlerdir, bu bir vakıadır, fakat oldukça farklı iki ilkeye göre olur bu: Kolektif mirası temellük etmiş olanlar bu miras üzerine kavgalarında dahi aynıdır –denildiği üzere, aynı dili konuşurlar– ve aralarında, doğrudan bu mirastan gelen problematiğin ve metodolojinin kurucu mantığı zemininde ihtilaf ederler. Fakat bu mirasçılar, bu mirastan mahrum olan ve bundan dolayı da sıklıkla medyanın talepleriyle uzlaşanlarla da başka bir tarzda ihtilaf halindedir (...) Sosyoloji kendini bir tür “kamu hizmeti” olarak görmekle matuftur. Fakat bu, “toplum”un veya toplumun sözcülüğüne soyunanların ve daha kötüsü topluma hükmedenlerin acil taleplerine cevap vermekle mükellef olduğu anlamına gelmez.

Pierre Bourdieu

İçindekiler

— Önsöz	9
<i>Vefa Saygın Öğütle & Emrah Göker</i>	
Birinci Bölüm	
Nesneyle Yüzleşmek: “Dövüş Sportu” Derken?	
Teşhisin Tedhişinden Çıkış: Gezi Eylemleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma İçin Öneriler	17
<i>Sinan T. Gülhan</i>	
Gezi'nin Sosyolojisi mi, Sosyolojinin Gezisi mi, Yoksa Ne?	80
<i>Sanem Güvenç-Salgırlı</i>	
Kahrolsun Bağzı Veriler	99
<i>Onur Yavuz</i>	
Sosyoloji Kavga Değil, Nefs-i Müdafaa Sportudur!	124
<i>Emrah Göker</i>	
Adına Layık Bir Sosyal Bilimin “Gezi” Gündemleri	137
<i>Vefa Saygın Öğütle</i>	

İkinci Bölüm

Nesneyi Kurmak: Çözümleme ve Dügümleme Satırları

Politik Şiddetin Kavranışına Dair Bir Soruşturma “Gezi Olayları” Weber’in “Devletin Meşru Şiddet Tekeli” Tezinin Tahrifatından Gayri İncelenebilir mi?	149
<i>Güney Çeğin & Ahmet Özcan</i>	
Bir Hapishane İsyanı Olarak Gezi Deneyimi.....	158
<i>Seçil Doğuç</i>	
Gezi Direnişi: Antikapitalist mi, Alter-Kapitalist mi?	170
<i>Cem Özatalay</i>	
Gezi Parkı Direnişi ve Orta Sınıf.....	186
<i>Meltem Karadağ</i>	
Gezi Direnişi ve Türkiye’de Toplumsal/Siyasal Tahayyül Ufkumuzun Açılması İçin Sosyolojik İzlekler	191
<i>Ayşe Durakbaşa</i>	
Gezi, Kürtler ve Kanaatlerin Kıyısındaki Kırılğan Politik Repertuarlar	203
<i>Şahin Sınır</i>	
Apolitikliğe Politik Bakmak.....	221
<i>Hasan Şen</i>	
Bir Kentin Özgünlüğü: Antakya’da Gezi Eylemleri.....	233
<i>Yücel Karadaş</i>	
“Gözlerimi Sütle Yıkadılar”: İstanbul’da Yaşayan Yabancıların Mekâna Bağlılık Deneyimleri ve Gezi Parkı Toplumsal Hareketi.....	240
<i>Lisa Lenker</i>	
Kente Hak Mücadelesinde Sokağın İşgali, Sınıflar ve Gezi Parkı Direnişi.....	261
<i>Hatice Kurtuluş</i>	
Kentsel Dönüşüme Karşı Çıkmak: Kamusalı Hatırlamak Üzerine Birkaç Not	276
<i>Cem Ergun</i>	
Muhafazakâr Dilin Gezi Parkı Söylemleri: Postmodern Çağda Ahlak Muharebelerine Giriş.....	292
<i>Yavuz Çobanoğlu</i>	
Taksim’de Kültür Üretimi	316
<i>Susan C. Pearce</i>	
“Gezi”nin Görsel Belleği Görüntülerle (Yeniden) Düşünmek.....	330
<i>Gamze Toksoy</i>	

Önsöz

Sıkça dile getirdiğim görüşüm şu: Herhangi bir siyasi-ahlaki programın sosyal bilimsel soruşturmaya açık üç çeşit bildirim bulunur: 1) olgu beyanları, 2) olanaklılık beyanları ve 3) açıklamalar. Sosyal bilimcilerin önüne, çok önemli siyasi ve ahlaki seçeneklerle karşı karşıya geldiklerinde, belirli eylemler ve sonuçlara dair kendi tercihleri ile bu üç tür bildirim birbirinden ayırt etmek gibi mesleki bir fırsat ve yükümlülük dikilir.

Charles Tilly¹

Daha öncesinde küçük yerel kamuların gündemi olan Topçu Kışlası projesi karşıtı eylemlerin 31 Mayıs 2013'teki malum müdahale sonrası ulusal gündeme yerleşmesi ile birlikte, Türkiye tarihinin en büyük toplumsal hareketiyle karşı karşıya kaldık. 23 Haziran 2013'te medyaya yansıyan İçişleri Bakanlığı açıklamasına göre, o güne kadarki eylemlere 79 ilde yaklaşık 2.5 milyon insan katılmıştı.² Hem mekânsal hem de kitlesel anlamda bu denli bir ya-

1. "Predictions, Reflections, and Commentaries" *Predictions*, 17 Eylül 2001, <http://essays.ssrc.org/sept11/essays/tilly.htm>.

2. Bkz. "2.5 milyon insan 79 ilde sokağa indi" *Milliyet*, 23 Haziran 2013.

yılım gösteren protesto eylemlerine hem medyanın hem de sosyal bilimlerin kayıtsız kalamayacakları aşıkardı. Nitekim elinizdeki çalışmanın temel motivasyonu, tam da bu noktada ortaya çıkmıştır.

Pierre Bourdieu, sürekli medya organlarında boy gösterip kanaatler üzerine kanaatler üreterek belirli türden bir sermaye biriktiren, görünürlük peşindeki sosyal bilimcileri de içeren kişiler için “doksozof” tabirini önermişti. Bilgi karşısında üretimi, dolaşıma sokulması ve tüketimi daha kolay ve hızlı olan kanaati sevenler anlamındaki kelimenin bir karşılığını da gerektirdiği “uzmanlık” büyüsüne atfen, “kanaat teknisyeni” olarak kullanabiliriz. Türkiyede de sosyal bilimciler ile medya arasındaki ilişkiler çoktan beridir, “o sırada gündem neyse, ona kanaat tedarik etme” şeklinde, sosyal bilimcilerin kendi araştırma programlarını dayatamadıkları, medya alanına hizmet verdikleri bir hat üzerine oturdu. Her tür toplumsal, siyasal vs gelişme karşısında hızla kendisine mikrofon uzatılan doksozoflarımızın apar topar, alelacele yuvarladıkları kanaatleri dinliyoruz uzunca bir süredir. Bugün vardığımız noktada, her türlü temkin ve şerh terk edilmiş görünüyor: Sosyal bilimler artık yerel TV ve gazetelere, internet haber sitelerine bile kanaat teknisyeni tedarik edebilir durumda. Oyunu oynamaktaki gayretkeşliğin artık yüzlerimizdeki müstehzi tebesümü dondurur düzeye geldiği bir durumla karşı karşıyayız.

Bu “uzman” söylemi pratiğiyle Gezi eylemleri sonrasında da karşılaşmak şaşırtıcı değildi kuşkusuz. Nitekim eylemlerin ilk birkaç günündeki sessizlikten sonra, artık doksozofların meşrebine göre Gramsci’ler, Foucault’lar, Y kuşağı “profil çıkarma”ları ve tekdirgin seküler, utangaç Kemalist, fingirdek profesyonel, kızgın liberal, yorgun demokrat vs çeşitlemeleri hızla ortalığı kapladı. “Şımarıklığın sonu budur” ya da “Vurma babası, delikanlıdır” mealinde sözler ederek işi iyice eviçi muhabbetine çekenler de oldu.

Bütün bunlar beklenir şeylerdi. Gelgelelim, elinizdeki çalışmayı motive eden yeni durum, politik sermaye biriktirme taktiği olarak uzmanlık ya da “bilimsellik” üzerinde otorite talebinin başköşesine sosyolojinin oturması olmuştur. Senelerdir niyeyse siyaset bilimi karşısında eziklik duyan ve artık sosyolojinin gününün geldiğini düşünen bazı hevesli meslekten sosyologlar, “sosyolojik gerçeklik”ten bilimsel dokunulmazlık üreten ideolog ve doksozoflar, “taban” ile “sosyoloji”yi eşitleyen ve sosyolojiyi görev çağırnan politikacılar... Sosyolojinin hem bir uzmanlık ismi hem bir meşruiyet halesi hem de bizzat nesnenin kendisi haline geldiği tuhaf bir durumla karşı karşıyayız. Peki, bu noktaya nasıl varıldı?

Son yıllarda çok sık duyar olduğumuz “sosyolojik gerçeklik” lafzında, mesele sadece “sosyal” ile “sosyolojik” terimlerinin birbirine karıştırılmasından kaynaklanan basit bir terminoloji hatası olsaydı, kuşkusuz her şey çok daha kolay olurdu. Sosyoloji mesleğinin bilimsel itibarının yerlerde süründüğü, önemli sayıda sosyoloğun TV yorumcusu veya gazete yazarı olma talebine arz sunduğu bir ahvalde, gerçeklerin “sosyolojik” olduğu üzerinde de medya alanı tekel kurmuş görünüyor. Daha kötüsü, bu değirmene sosyal bilimciler de su taşıyor. Berisine “sosyolojik” sıfatı iliştirilen “gerçekler” hakkında kanaat üretirken, bu bilimsel uğraşın bahsedilen konu hakkındaki olguların inşa edilmesine ve nedenlerin açıklanmasına katkısı tartışma dışında bırakılıyor. “Sosyolojik gerçek” Haziran 2013 eylemlerinin iyi veya kötü siyaset oluşu, “aslında” hangi failer tarafından hangi asil veya soysuz nedenlerle gerçekleştirildiği hakkındaki hızla üretilmesi icap eden kanaatleri meşrulaştırmak için söyleme giydirilen süslü bir elbise olarak iş görüyor.³

Bugün vardığımız yerde ise, artık bir aşama daha atlanmış, herhangi bir şeyin sosyolojisinin *olup olmadığı* konuşulur hale gelmiştir: “Sosyolojik olma”nın ontolojikleştirildiği bir durum... Zamanında psikolojinin başına gelen şeyin, yani inceleme alanı ile inceleme konusunun birbirine geçmesi durumunun, sosyoloji açısından da bir tehlike olarak ortaya çıktığı, terminolojik bir hassasiyetle ilk elde ifade edilmelidir. Ama bundan da öte, yine burada da “sosyolojik gerçeklik” aparatındakine benzer bir politikanın izleri sürülmektedir. Mütehakkim politik pozisyonlara yerleşen meslekten sosyologların “Gezi’nin bir sosyolojisi olmadığını” anlatma çabaları zaten aşikâr ve derleme içinde buna ilişkin önemli saptamalar mevcut. Öte yandan, kendisini ezilenden, sömürülenden yana konumlandırıran, meslekten ya da değil, kişilerde de benzer bir hatanın varlığına işaret etmek gerek. Zira burada da çoğu zaman, bilimsellik halesinden politik haklılık ve meşruiyet çıkarmaya odaklanmış, dolaysız bir itikada angajman durumu söz konusu.

Tüm bunlar karşısında sosyologların her şeyden önce mesleğin itibarını savunmaya dönük bir tavır geliştirmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bu tavrın geliştirilmesi de kanımızca şu argümanın yüksek sesle savunulması ile başlayacaktır: Gezi eylemlerinin politik, kültürel, sosyal, sosyo-psikolojik vs yönleri *vardır* ama olan her neyse, ancak sosyologlar tarafından bir araştırma nesnesi olarak inşa edildikten sonra “sosyolojik” hale gelecektir.

3. Bkz. Emrah Göker, “Doksozofun Zulmü: Sosyolojik Gerçek” 3 Haziran 2012, <http://istifhanem.com/2012/06/03/doksozofunzulmu/>.

Sosyolojik bilgi üretme protokollerine uygun olarak üretilmediği ve sınanmadığı müddetçe, hiçbir şey sosyolojik değildir. Hiçbir şeyin kendinde sosyolojik bir yönü yoktur; bir şey ancak *sosyolojikleştirilir*. Sosyolojikleştirme, sosyolojinin bilgi üretme protokollerini işletip bir araştırma nesnesi oluşturmak suretiyle, bir şeyi sosyolojinin derdi haline getirmek demektir.

Öyleyse Gezi eylemlerinin henüz sosyolojikleştirilmediğini söylemiş oluyoruz. Peki, bu durumda biz de bir tür uzmanlık söylemi üretmiş olmuyor muyuz? Bizce değil... Çünkü ilk olarak, Gezi eylemlerinin buradakinden başka türlü sosyolojikleştirilemeyeceğini iddia ediyor, yani sosyoloji “uzmanlığı” üzerinde tekel iddiasında bulunuyor değiliz. Böylesi bir tutum, Roy Bhaskar’ın deyişiyle “epistemik hata” olurdu: Gerçek nesne ile bilgi nesnesini özdeşleştirme hatası. Epistemik hatanın empirizmin/pozitivizmin alâmetifarıkası olduğu göz önüne alındığında, Gezi eylemlerinden sonra muhafazakâr yönelimli sosyologlarda sıklıkla karşılaştığımız sosyolojik bilgi üzerindeki mutlak hak iddiasının ve bunun politik otoriteye tercüme edilme biçiminin kökleri de paradoksal bir biçimde ortaya çıkmış olur.

Bununla bağlantılı ve ikinci olarak, buradaki temel vurgumuz, sosyolojikleştirmenin bir zanaat olduğu yönündedir. Bu, *sosyolojikleştiren* açısından, alanın kavramsal ve teknik alet çantalarına asgari hâkimiyet anlamına gelirken, *sosyolojikleştirilen* açısından ise, bir sosyolojik bilgi nesnesi haline gelebilmesi için geçirmesi gereken sürece işaret eder. Söylediklerimizin, sosyolojikleştirme etkinliğini akademi içine kapatmak anlamına gelmediğini bilhassa vurgulamamız gerekir: Esas olan, bizzat etkinliğin kendisi ve onun dayandığı prosedürdür. Bu mesai henüz harcanmayı beklemektedir ve zaten temel itiraz noktalarımızdan biri de “sosyoloji uzmanı” kanaatlerinin sosyoloji mesaisinin önüne geçmesine ilişkindir: *Sosyoloğun bir şey üzerine konuşması, o şeyi sosyolojikleştirmez.*

Gezi eylemleri, Türkiye sosyolojisinin muhafazakâr birikiminden yararlanarak da sosyolojikleştirilebilir ve hatta sosyolojikleştirilmelidir. Söz gelimi muhafazakâr tahayyülün toplumsal hareketlere dönük kendine özgü hassasiyeti ve bunun sonucu ortaya çıkan vukufar, öteden beri sosyolojik muhayyilenin gelişimine katkıda bulunmuştur. Sosyal bir çalkantının ilk titreşimlerini bir muhafazakârdan daha iyi kim duyabilir? Ya da Edmund Burke’süz bir Fransız Devrimi anlatısı tahayyül edilebilir mi? Dolayısıyla bugün için alanımızdaki en önemli sorun, Gezi’ye dair muhafazakâr bir sosyolojik tahayyülün varlığı değil, muhafazakâr

sosyologların iktidar karşısında beka kaygısıyla sosyoloji yapmaktan, Gezi'yi sosyolojikleştirmekten çekinmeleri ve bir itikat etiğinden hareketle bizi Gezi'nin sosyolojinin konusu olmadığına ikna etmeye çalışmalarıdır. Oysa Gezi eylemlerinin sosyolojikleştirmeye açık olup olmadığını kanıtlamanın tek yolu, zanaatın araç ve prosedürlerini çalıştırmaktan geçmektedir. Aksi durum, alanı başta komplo teorileri olmak üzere bilimum teleolojik "soruşturma" biçimine açmak anlamına gelir ve alanımızın belki de ilk kurulduğu dönemlerden bu yana varolan heteronom karakteri dikkate alındığında, bu ciddi manada yıkıcı sonuçlar yaratacaktır.

Gezi eylemlerinin henüz sosyolojikleştirilmediğini belirtmiş-tik. Buna hemen, bu çalışmayla da sosyolojikleştirilmiş olmaya-çağını eklemek gerek. Derleme için yaptığımız çağrıda, derlemeye katkı sunmak isteyen sosyologlardan "tamamlanmış" yazılar istemediğimizi, aksi durumun sosyolojik bilgi üretme sürecine aykırı davranmak anlamına geleceğini bilhassa vurgulamıştık. Yazarlardan istediğimiz, sadece, şu iki soru kapsamında eleştirel ve keşifsel düşüncelerini ve hatta ilk izlenimlerini dile getirmelerinden ibaretti: (1) Sizce Gezi eylemleri sonrasında kamuya yansıyan "sosyolojik" analizlerdeki sorunlar nelerdir? (2) Sizce sosyoloji, Gezi eylemlerini nasıl bir araştırma konusuna dönüştürülebilir?

Derlemede ilgi ve eleştirinize sunduğumuz her bir yazı, çağrıyla ilk kurgularken arzu ettiğimiz tartışmaları tüketici bir şekilde içermiyor elbette. Yazı çağrımızı yayarken, sorularımızın dayatıcı değil, tefekkür kışkırtıcı olmasını istemiştik biz de. Gezi eylemleri karşısında sosyal bilimcilerin duruşu, eylemlerin öznesi, eylemlerin yorumlanması konusunda birbiriyle yer yer çatışan editörler olarak bizim de bazılarına katılmadığımız argümanlar içeren yazılar okuyacaksınız. Öte yandan, ilerleyen zamanlarda Gezi eylemleri üzerine onlarca tez, yazılı sunum, seminer vs yapılacağı tahminiyle, derlemede içerilen yazıların oldukça geniş bir literatüre atıfta bulunuyor olmasının sosyoloji ve genel olarak sosyal bilim öğrencileri açısından faydalı olacağını ümit etmekteyiz.

İster bireysel yapılısın, ister çok yazarlı bir derleme olarak gerçekleşsin, akademik yayın da bir performans. Bu performansla, iki jest icra edebilmeyi ummuştuk, kendi açımızdan bunu becerdiğimizi söyleyebiliriz. Birincisi, ki ilk bölümde okuyacağınız yazıları bu mantıkla sıraladık: Gezi eylemlerinin, sosyolog için aynı zamanda hem bilgi üretmeyi kışkırtan hem de sokağa çıkmak, itiraz etmek, burun kıvrırmak gibi kendi ahlaki tercihlerini tetikleyen bir "vaka silsilesi" (epizot) olması. Kitap, bu gerilimle

İlgili yüzleşmelere temas eden tartışmalar içeriyor. İkinci jest, bir kez kışkırtmaya kapıldıktan sonra, haziran epizodu hakkında ne tür sosyolojik nesnelere inşa edilebileceğiyle ilgili. İkinci bölümde gruplandığımız yazılar, henüz üzerine kapsamlı bir araştırma programı oluşmamış olaylarla ilgili soruşturma katmanlarını ayırt etme denemeleri olarak okunabilir.

Konuyla ilgili kitaplar daha haziran ayı bitmeden yayımlanmaya başlamıştı. İnternet satışı yapan kitapçılar üzerinden çok hızlı bir taramayla, 30'u aşkın, pek çoğu koştur koştur hazırlanmış görünen çalışma saydık. Hatta bazı yazarların eylemlerle ilgili kendi kısa kanaat/yorum/analiz yazılarını derledikleri ciltler bile tedavüle girmeye başlamış. Bu durum, sanıyoruz, gündemin kendisini “derhal pozisyon al!” diye dayatmasının sonuçlarından biri. Biz bu kitabı hazırlarken, sosyal bilimcilerin, özel olarak da sosyologların, eylemlerle ilgili politik konumlanmaların derhal bir yerinde konuşlanmaktan başka sorumlulukları olduğunu düşündük. Bu sorumlulukların tartışılması da konum alma “aciliyeti” hakkındaki tartışma kadar önemli.

Çalışmanın 1. Bölüm'ü, sosyologların Gezi'ye nasıl yaklaşması, onunla nasıl yüzleşmesi gerektiği meselesi üzerine odaklanan, self-refleksif karakteri yoğun yazılara ayrılmıştır. Gezi'nin ortaya çıkardığı nesnelere kümesinin katmanlı karakterinin net bir biçimde sergilendiği 2. Bölüm'de ise, Çeğin & Özcan'ın ve Doğuç'un yazılarını “şiddet”; Özatalay ve Karadağ'ın yazılarını “sınıf”; Durakbaşa, Sınır, Şen ve Karadağ'ın yazılarını “siyaset/hareket”; Lenker, Kurtuluş ve Ergun'un yazılarını “mekân/kent”; Çobanoğlu, Pearce ve Toksoy'un yazılarını da “kültür/sembol” başlıkları altında okumak faydalı olacaktır.

Elinizdeki çalışmanın, kuruluş mantığı gereği, mümkün olduğunca hızlı bir biçimde kamuya sunulması gerekiyordu. Bu hıza ayak uydurma inceliğini göstererek çalışmaya katkıda bulunan tüm yazar ve çevirmen meslektaşlarımıza müteşekkirimiz. Bunun dışında, çeşitli sebeplerle çalışmaya katkı sunamayıp iyi dilek ve destek mesajlarını bizimle paylaşan meslektaşlarımıza da ayrıca teşekkür ederiz. Tekrarlarsak, çalışmanın, hem bizzat nesnesi hem de nesneyle kurulacak bağ açısından verimli gündemlere vesile olması en büyük temennimizdir.

Vefa Saygın Öğütle & Emrah Göker
Muğla-İstanbul, Ekim 2013

Birinci Bölüm
Nesneyle Yüzleşmek:
“Dövüş Sportu” Derken?

Teşhisin Tedhişinden Çıkış:
Gezi Eylemleri Üzerine
Sosyolojik Bir Araştırma İçin Öneriler
Sinan T. Gülhan

*Nasıl ışık hem kendini hem de karanlığı apaçık kılıyorsa, hakikat de hem kendinin hem de yanlışın ölççeğidir.¹
Özgürlük...mevcut toplumların en özgürü için bile yaratılmadıdır...Özgürlük kurtuluştur, kuramdaki ve pratikteki belirli bir tarihsel süreçtir ve o halde, kendine özgü doğrusu ve hatası, hakikati ve yanlışını vardır.²*

“Bu Daha Başlangıç”: Toplumsal Hareketlere Dair
Tahlilin Tarihsel Katmanları

3 1 Mayıs 2013 akşamı Türkiye’de bir şeyler oldu. Emin değilim, 28 Mayıs’ta da başlamış olabilir bu bazı şeyler –ajanslara, Gezi Parkı protestolarının bugün pek tanıdık fotoğraflarının düşmeye başladığı tarih– belki daha da önce. Yoksa, başını mimarlar ve

1. Benedictus de Spinoza, *Ethics*, Çev. E.M. Curlaj, New York, 1996, s. 98. [*Etika*, Çev. Hilmi Ziya Ülken, Dost Kitabevi Yayınları, 2009].

2. Herbert Marcuse, “Repressive Tolerance” *A Critique of Pure Tolerance* içinde, New York, 1969, s. 87-8.

entelektüellerin çektiği Taksim Platformu'nun 4 Şubat 2012'deki ilk basın açıklamasını mı bu vakanın meydana geliş tarihi olarak ele almalıyız?³ Ya da Taksim Dayanışması'nın, yoğun bir sivil toplum örgütleri, sol sosyalist partiler ve siyasi hareketler ve de parlamentodaki siyasi partilerin desteğini almaya başladığı anı mı bir başlangıç saymalıyız? Veya, kuşkusuz, 2013'ün son günlerinde, yıl sonu bilançosunu çıkarmaya çalışan medyanın sayısız kere kullanacağı fotoğraftaki gibi, Sırrı Süreyya Önder'in Gezi Parkı'nı yıkmaya gelen kepçelerin önünde durduğu vakit, yani 28 Mayıs 2013'ün sabahında mı bütün bu toplumsal eylemlilik harekete geçti?

9 Şubat 1968'de, Paris Sinematek'inin kurucusu ve müdürü, Henri Langlois, Kültür Bakanı Andre Malraux'nun isteği –ve emriyle– De Gaulle hükümeti tarafından görevinden uzaklaştırıldı.⁴ Görevden alınmasının ardından bir gün geçmeden, Fransız Yeni Dalga sinemasının bütün büyük isimleri sokakta bu kararı protesto ediyorlardı, Godard'ın gözlüğü kırıldı, Rivette polis copu yedi, Truffaut zar zor kaçabildi, Daniel Cohn-Bendit gençliğinin ciğeriyle, yeni bir dönem başlıyor diye bağırmayı ve basın açıklaması yapmayı başardı. De Gaulle'ün, bu adam da kim yahu, iki film için bunca gürültü yapmaya ne gerek var diye sorduğu rivayet edilir. Mayıs 68'in başlangıcı, Langlois'nun görevden alınması kabul edilir. Nisan sonunda, Langlois göreve iade edilse bile, 29 Mayıs'ta, genel grev ve bütün üniversite kampüslerinin işgal altında olması sebebiyle De Gaulle, daha 23 yıl önce Alman işgalinden “kurtardı” ülkesinden kaçmak zorunda kaldı. Langlois'nun azılı düşmanı, Frenk edebiyat dünyasının şizofren karakteri, zamanın Kültür Bakanı Malraux (ki bulursanız, Mayıs 68'e karşı sağcıların yaptığı yürüyüşten bir karesi vardır, Gökşin Sipahioğlu'nun çektiği, kin ve nefretle dolu o surete bakmak muktedirin lügatine sahih

3. Öte yandan, platformun önde gelen isimlerinden birisi, aktivist mimar ve entelektüel Korhan Gümüş'ün, 1990'ların ortalarından beri şu ya da bu biçimde gündeme getirilen Taksim projelerine örgütlü itirazı, vakanın ana odağını daha da geriye çekebilir. Bkz. Nilüfer Kuyaş, “Korhan Gümüş Röportajı: Sivil Toplum Aday Çıkarısın” *Milliyet*, 14 Ağustos 1998.

4. Langlois'nun hikâyesi, sadece Nouvelle Vague'nin kurucu figürlerinden ve esin kaynağı olmasının da ötesinde –bu bile başlı başına yeterdi– ilginçtir. 9 Eylül 1922'de, Türkiye ordusu İzmir'e girdikten sonra, bütün İzmir yandı. Şehirden kaçan Levanten bir ailenin çocuğu, 1914 doğumlu, Henri Langlois idi. Langlois, hem İzmir'i hem de bütün geçmişi geride bırakarak, 1922 yılında, Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldı.